

Kultur är vad som för oss samman

EU:s förståelse av kultur i diskursen om europeisk enhet

Abstract

This paper sets out to describe the European union's understanding of culture, to contribute to the discussion on the European union's use of culture to create unity within Europe; that can support the legitimacy of the union. The problem guiding the study is that Europe is not given as a unit though it often presents itself that way. The question that will be answered, is how the European union's commissioner for education, culture, youth and sport, articulate culture in different speeches and how these articulations affect the discourse on European unity? The question will be investigated through a discourse analytical perspective, where culture is understood as a nodalpoint and an empty signifier that is filled with meaning through different articulations of the word.

The conclusions reached, are that the EU articulates culture primarily in three different ways. One: as essential to the European project, both as the founding mechanism that got it all started, and as a key factor to the future of the project. Two: as a driver of European cohesion and identity and three: culture in Europe is articulated as both one unit and as diverse. The articulations affect the discourse on European unity in mainly two ways. One: culture is articulated as a common European culture that is seen as the foundation of the European project, which is including the entire European continent. Two: culture is articulated as a tool that can be used to create European unity by making people accept and understand differences as well as appreciate what they have in common.

Nyckelord: Europa, Europeiska Unionen, Kultur, Diskursteori, Enhet, Drivkraft, Mångfald, Enhet

Antal ord: 9997

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Disposition och avgränsningar	2
2	Tidigare forskning	3
2.1	Behovet av en europeisk allmänhet.....	3
2.2	EU skapar en europeisk kultur	4
2.3	Hur förstår EU kultur?.....	5
3	Diskursanalys som teori och metod	6
3.1	Ontologiska och epistemologiska antaganden	6
3.2	EU:s syn på kultur som diskurs.....	7
3.3	Begrepp och tillvägagångssätt.....	8
3.3.1	Nodalpunkter	8
3.3.2	Artikulering	8
3.4	Dilemman	9
3.5	Empiriskt material	9
4	Analys	11
4.1	Kultur artikulerat som en förutsättning för det europeiska projektet	11
4.2	Kultur artikulerad som en drivkraft.....	13
4.2.1	Kultur artikulerad som en drivkraft för gemenskap	13
4.2.2	Kultur artikulerad som en drivkraft för den europeiska identiteten	14
4.3	Förhållandet mellan mångfald och enhet	15
4.4	Från artikulering till diskursen om europeisk enhet.....	16
4.4.1	Kultur som grunden till europeisk enhet	17
4.4.2	Kultur som verktyg för europeisk enhet.....	18
5	Resultat och diskussion	20
5.1	EU:s artikulering av kultur	20
5.2	Artikuleringarnas betydelse för diskursen om europeisk enhet	21
5.3	Slutsats	22
6	Referenser	23

1 Inledning

Europa tas ofta för given som en politisk, ekonomisk, geografisk och kulturell enhet vars innebörd framstår som en objektivt given sanning, enad i en gemenskap representerad av den Europeiska unionen, EU. Uppsatsens problem drivs av tanken att Europa inte är en lika given enhet som den utger sig för att vara, utan att Europas innebörd är något som konstant förhandlas och formuleras. I denna uppsats kommer särskilt fokus ligga på att förstå EU:s syn på kultur ur ett perspektiv av en europeisk gemenskap, för att förstå hur EU använder kultur i syfte att skapa enhet i Europa.

EU:s syn på kultur är intressant av två anledningar. Den främsta anledningen är att forskning visar hur EU:s legitimitet och även existens är beroende av en gemensam europeisk kultur. En gemensam kultur utgör idag grunden för ett folk, man är inte längre lojal mot en kung eller ett land utan mot en kultur. EU:s legitimitet är baserad på att de säger sig representera det europeiska intresset vilket förutsätter ett europeiskt folk, med ett gemensamt europeiskt intresse som kan bli representerat. Detta europeiska folk är svårt att identifiera vilket beror på avsaknaden av en europeisk kultur. Men forskningen visar också att EU driver en aktiv kulturpolitik för att skapa en kultur som européerna kan enas runt och som kan skapa en känsla av sammanhållning och slutligen göra det europeiska folket identifierbart (Balibar, 2001: 171, 174–175; Shore, 2000: 16–19). Att kultur är en viktig fråga för EU är också märkbart om man ser till de program och institutioner som finns för att stödja och driva kulturell utveckling i Europa. De har bland annat en kommissionär och ett generaldirektorat för utbildning, ungdom, idrott och kultur, Europakommissionen har ett program för stöd till kulturverksamheter och en officiell agenda för kultur. Utöver detta finns det projekt som europeiska kulturhuvudstäder och Europaåret för kulturarv och flertalet sidor på EU:s hemsida som beskriver EU:s kulturpolitik (COM (2018) 267; Europaåret för kulturarv, 2018; European Commission, a. 2018; European Commission, b. 2018; Europeiska Kommissionen). Eftersom EU använder den europeiska kulturen som ett redskap för att skapa fortsatt integration är det även viktigt för oss att ha insikt i hur EU förstår kultur. Det är inte ett orimligt antagande att EU är en av de mäktigaste aktörerna på den europeiska kontinenten och att deras förståelse för den europeiska kulturen kan få en hegemonisk ställning. Ur ett maktperspektiv är det därmed viktigt att undersöka och upplysa om vilken idé om den europeiska kulturen som förmedlas av EU. Om vi förstår vilken europeisk kultur EU förmedlar, får vi förutsättningar att på ett informerat sätt ta ställning till EU:s politik och den fortsatta integrationen.

Problemet undersöks ur ett diskursanalytiskt perspektiv, vilket utgör både uppsatsens metod och teoretiska ramverk. Ett grundantagande inom diskursanalysen är att vi uppfattar världen runt omkring oss genom språket, men språket utgör inte en objektiv spegling av verkligheten utan en av flera tolkningar av den. Därmed får sättet vi talar om olika fenomen avgörande betydelse eftersom det också formar vår verklighet. För uppsatsen innebär detta att sättet EU talar om kultur i en kontext av europeisk gemenskap påverkar hur vi upplever kultur i denna kontexten. Detta är anledningen till att tal av EU:s kommissionär för utbildning, kultur, ungdom och sport kommer användas som empiriskt material.

Kultur kommer i uppsatsen att förstås som en flytande signifikant och som en nodalpunkt i diskursen om Europa som en enhet. En flytande signifikant är ord vilka i hög grad är öppna för olika betydelser och som olika diskurser försöker ge betydelse på sitt sätt. Man kan säga att flytande signifikanter är tecken som är relativt tomma på betydelse och som får sin betydelse beroende på vilken diskurs de placeras i (Jørgensen & Phillips, 2000: 35).

Nodalpunkter är centrala tecken i diskursen som strukturerar övriga tecken i diskursen och som både ger och får sin innebörd från de omgivande tecknen. Nodalpunkter är alltid flytande signifikanter (Jørgensen & Phillips, 2000: 33, 35). Kultur förstås alltså i denna uppsatsen som ett centralt tecken som ger struktur åt diskursen om Europa. Men också som ett tecken utan given betydelse vars innebörd kan förhandlas och förstås på olika sätt eftersom det är en flytande signifikant. Eftersom uppsatsens problem går ut på att undersöka hur EU förstår kultur är det fördelaktigt att förstå kultur som nodalpunkt och flytande signifikant då detta innebär att det empiriska materialet är det som fyller kultur med innebörd. Uppsatsens främsta analysverktyg är artikulering. Artikulering innebär att ord knyts till varandra på ett sätt som ger dem mening. I uppsatsen kommer olika artikuleringar av kultur analyseras vilket kommer ge en förståelse för hur EU förstår kultur (Jørgensen & Phillips, 2000: 35).

Uppsatsens syfte är att bidra till diskussionen om hur EU försöker framställa EU som en enhet och gemenskap med hjälp av kultur. För att göra detta kommer frågan: hur artikulerar EU:s kommissionär för utbildning, kultur, ungdom och sport, Tibor Navracsics kultur? Att besvaras.

1.1 Disposition och avgränsningar

Uppsatsen kommer fokusera på EU:s förståelse av kultur och på hur denna förståelse påverkar diskursen om europeisk enhet. Kultur valdes som fokus för uppsatsen eftersom tidigare forskning lyfte fram hur EU försöker skapa en europeisk kultur för att råda bot på EU:s legitimitetsbrist. Men detta innebär att kultur kan få en förhöjd betydelse i uppsatsen och eventuellt en ensidig bild då den europeiska enheten inkluderar så mycket mer än bara kultur. EU handlar exempelvis mycket om ekonomi och fri rörlighet och handel vilket faller bort på grund av uppsatsens avgränsning. Uppsatsen inleds med en genomgång av den forskning som frågeställningen tar avstamp i och går sedan vidare med en beskrivning av diskursanalysens olika grundantaganden och metodologiska redskap. Till sist kommer frågan att analyseras och besvaras.

2 Tidigare forskning

Detta kapitelns syfte är att ge en överblick av det aktuella forskningsläget inom Europa och kultur samt att rama in uppsatsens frågeställning och sätta in den i ett teoretiskt sammanhang.

2.1 Behovet av en europeisk allmänhet

Inbyggt i EU finns enligt Shore tanken om ”an ever closing union” där det ideala Europa är nära sina välinformerade medborgare, enade av kulturella värderingar och med en känsla av tillhörighet till ett europeiskt hemland. Shore menar att detta leder till frågan om huruvida ett supranationellt europeiskt samhälle eller en europeisk nationalstat är möjligt. EU:s utmaning menar han, ligger i hur man hittar ett europeiskt alternativ till det starka grepp nationalstaterna har i dagens Europa. Hur omvandlar man de heterogena europeiska folken till ett enat europeiskt folk? I dagens Europa är det enligt Shore kultur som enar folk, kultur är vad folken är lojala mot, inte en kung eller en nation. EU saknar dock en gemensam kultur som européerna kan samlas runt, därmed saknar EU ett europeiskt medvetande. Shore går till och med så långt att han säger att de kulturella element som vanligtvis enar nationalstater, språk, historia, gemensamt minne, religion, tenderar att splittra Europa (Shore, 2000: 16–18). Michael Wintle håller med Shore om att EU saknar en gemensam kultur som européerna kan samlas runt och som kan ligga till grund för ett gemensamt medvetande. Han menar att det leder till ohållbart generaliserande att tala om en enda europeisk kultur, civilisation eller identitet (Wintle, 1996: 13). Att Europa saknar en gemensam kultur är med andra ord problematiskt eftersom det försvårar uppfyllandet av EU:s ideal: ett Europa som befinner sig nära sina medborgare och som medborgarna är lojala mot.

Men bristen på en gemensam kultur och därmed bristen på enhet i Europa orsakar enligt Shore andra problem. EU:s institutioners legitimitet vilar på att de säger sig representera det europeiska intresset vilket förutsätter att det finns en transnationell europeisk allmänhet med gemensamma intressen som kan bli representerade av EU:s institutioner. Denna europeiska allmänhet saknas som sagt idag, det europeiska folket menar Shore går knappt att identifiera och mycket få européer identifierar sig själva som just europé. Därmed ligger EU:s huvudsakliga problem, enligt Shore, i att omvandla det teknokratiska Europa till ett folkets Europa och i att skapa ett europeiskt folk som kan ge stöd och legitimitet åt EU:s ekonomiska och juridiska grund (Shore, 2000: 19). Även Balibar uppmärksammar hur avsaknaden av ett europeiskt folk leder till legitimitetsbrist för EU. I *Vi, det europeiska folket?* beskriver Balibar hur folk både på nationell nivå och på europeisk nivå håller på att luckras upp på grund av hur globaliseringen gör gränser allt mer irrelevanta. Eftersom folket utgör grunden för demokratiska system är uppluckringen av folket ett legitimitetsproblem då det är folket som ger suveräniteten legitimitet. Men uppluckringen av folket innebär ännu ett problem, suveräniteten riktar sin makt och sina lagar mot folket och då folket försvinner, försvinner även det som makten utövas mot. Balibar menar därför att EU idag agerar som en suverän

utan makt och att den offentliga sfären i dagens Europa är en illusion (Balibar, 2001: 171, 174-175). Bristen på en gemensam europeisk kultur och därmed enhet i Europa leder alltså till mer grundläggande problem än avsaknad av gemenskap mellan Europas folk. Avsaknaden av ett europeiskt folk, en känsla av gemenskap, en identitet i Europa leder till ett grundläggande legitimitetsproblem som i slutändan kan hota EU:s existens. Om kultur är vad som utgör grunden för att en europeisk enhet ska infinna sig, och om denna enhet är avgörande för Europas framtid är det intressant att undersöka hur EU själva förstår europeisk kultur. Framför allt är det intressant ur ett diskursanalytiskt perspektiv eftersom EU:s förståelse av kultur ur detta perspektiv får betydelse för vad som är kultur.

2.2 EU skapar en europeisk kultur

Shore beskriver hur EU får sin legitimitet genom att representera det europeiska intresset vilket förutsätter ett europeiskt folk, en form av enhet med ett gemensamt intresse som kan representeras. Detta blir problematiskt vid en närmre granskning av det europeiska folket eftersom det visar sig att denna grupp är svår att identifiera idag, vilket delvis beror på avsaknaden av en gemensam kultur som européerna kan enas runt och känna lojalitet mot. Shore menar dock att EU driver en aktiv kulturpolitik för att skapa ett europeiskt folk, en känsla av gemenskap mellan européerna. Shore visar hur EU använder sig av olika kultursymboler för att etablera européerna som grupp på ett djupare plan än ett byråkratiskt och juridiskt (Shore, 2000: 30). De kultursymboler som EU tagit fram är enligt Shore EU-flaggan med 12 stjärnor i en ring som symboliserar perfektion och enhet, harmoniserande pass, körkort och nummerplåtar till bilar och en europeisk nationalsång: Beethovens Ode till glädjen. Men EU har också etablerat en europeisk ungdomsorkester, sporttävlingar och olika priser. De finansierar restaureringen av europeiska kulturarv, utser europeiska kulturhuvudstäder och europaår för att främja olika teman. Man utsåg också dagen då den europeiska kål- och stålunionen bildades, den nionde maj, till Europadagen (Shore, 2000: 47–50). Men även etablerandet av Euron som valuta på den europeiska kontinenten sänder ut en tydlig bild av europeisk enhet. Traditionellt sett symboliserar nämligen valuta nationens gränser (Shore, 2000: 90-91). Alla dessa fenomen menar Shore att EU använder som symboler, alltså som redskap för att skapa en kultur för européerna att enas kring, en förståelse för Europa som en enhet. Utifrån de symboler som Shore visar att EU använder blir det tydligt att EU i hög grad använder sig av klassiska nationella symboler för att skapa en europeisk kultur (Shore, 2000: 51).

Shore menar också, och får medhåll av Oriane Calligaro att EU arbetat för att skriva om historien ur ett europeiskt perspektiv. De senaste 3000 åren i Europa förstås av EU som en moralisk framgångssaga mot ett gradvis mer enat Europa som ett successivt närmande av dagens EU institutioner. Den europeiska enheten framställs som baserad på en delad antik civilisation som EU:s politiker är försvarare av (Shore, 2000: 56–59). Calligaro visar att EU från början inte var speciellt intresserat av den europeiska historien, det var främst framtiden som spelade roll. Under 70-talet upphörde dock framtiden att räcka till för att rättfärdiga ett enat Europa och det var då man vände sig till historien för att söka berättigande för fortsatt europeisk integration (Calligaro, 2013: 184). Calligaro följer sedan Shores linje i hur Europas historia beskrivs som en historia av eviga framsteg och konstant enande från förhistorien, till integrationen efter andra världskriget. EU:s framställning av Europas historia, menar hon, har ett starkt teleologiskt perspektiv vilket gör att den europeiska enheten ses som

given och att ett enhetligt Europa enbart är en fråga om att få européerna att acceptera sitt gemensamma arv (Calligaro, 2013: 181–183). EU arbetar alltså aktivt för att skapa en europeisk kultur som européerna kan enas runt genom att förstå Europas historia som en process med europeisk enhet som destination. Utifrån denna historieskrivning ses europeisk enhet och gemenskap som något givet, det är bara en fråga om att upplysa européerna om deras delade historia och arv, det blir en fråga om att acceptera det förflutna som leder till en framtid av europeisk gemenskap baserad på en delad kultur.

2.3 Hur förstår EU kultur?

EU arbetar aktivt för att skapa en europeisk kultur eftersom kultur är det som enar ett folk och EU:s legitimitet är beroende av att de kan representera det europeiska folket. Men vad är det för kultur EU försöker skapa? Shore ger ett svar, han utgår från EU:s motto: *unity in diversity*. Han menar att mottot inte tyder på en pluralistisk syn på kultur, vilket man skulle kunna förstå det som. De olika kulturerna ses snarare som en mosaik i den större europeiska kulturen och man hyllar bara de olika kulturerna utifrån hur de passar in i den övergripande europeiska kulturen (Shore, 2000: 54). Shores svar på hur EU ser på kultur i Europa är intressant men inte uttömmande, svaret tar bara upp en aspekt av hur EU ser på kultur i Europa. Även Wintle försöker svara på huruvida det finns en europeisk kultur men han undersöker inte den europeiska kulturen ur EU:s perspektiv. Wintle menar som sagt att det är ohållbart att tala om en europeisk kultur, men han menar ändå att det finns en lång historia av delade influenser som delas av hela Europa även om de inte nödvändigtvis upplevts på samma sätt och i lika hög grad över hela kontinenten (Wintle, 1996: 13). Att EU behöver en gemensam europeisk kultur som kan ligga till grund för ett europeiskt folk och att EU aktivt arbetat för att skapa en sådan kultur är relativt välutvecklat. Men hur EU förstår kultur i en kontext av europeisk enhet och som grund till ett europeiskt folk är inte lika tydligt. Här finns det en lucka i forskningen och det är denna lucka som uppsatsen kommer bidra till att fylla.

3 Diskursanalys som teori och metod

För att undersöka hur EU artikulerar kultur och vilka konsekvenser artikuleringarna får för diskursen om Europa som enhet används en diskursanalytisk ansats. Diskursanalys skiljer sig från många analysmetoder genom att vara ett paket med analysmetod, teorier samt antaganden om verkligheten och möjlighet till kunskap, vilka måste accepteras för att för att metoden ska vara användbar (Jørgensen & Phillips, 2000: 10). Även externa teorier som används i en diskursanalys måste därför passa ihop med, diskursanalysens ontologi och epistemologi. På grund av brist på utrymme att motivera och justera externa teorier kommer inga externa teorier tas in i uppsatsen. De antaganden och teorier som följer med en diskursanalys bedöms vara tillräckliga.

I uppsatsen används en diskursanalys vilken utvecklats av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, och som brukar benämnas diskursteori. Diskursteorins skillnader gentemot andra diskursanalyser är framförallt att allt ses som diskursivt. Det vill säga, man ser inget dialektiskt samspel mellan diskursen och något annat, utan diskursen ses som helt och hållet konstituerande för vår värld. Konsekvensen blir att även det materiella förstås som diskursivt. Ytterligare en skillnad ligger i det analytiska fokuset där diskursteorin tenderar att fokusera på diskursens stora linjer. (Jørgensen & Phillips, 2000: 25-27). Diskursteorin passar bra för att undersöka hur EU artikulerar kultur och vilka konsekvenser detta får för den övergripande diskursen, dels eftersom det är ett relativt abstrakt problem där grundantagandet är att Europa inte är en given enhet. Uppsatsens fokus ligger inte på hur individer använder sig av diskurser, utan vad för bild av kultur EU försöker förmedla. Dels eftersom ett av uppsatsen antaganden är att det materiella Europas innebörd är något som måste förhandlas. Innan en mer ingående beskrivning av tillvägagångssätt och operationaliseringar av begrepp ges behöver diskursanalysens ontologiska och epistemologiska grundantaganden presenteras.

3.1 Ontologiska och epistemologiska antaganden

Diskursanalysen utgår från socialkonstruktivismen i sin syn på kultur och samhälle. Socialkonstruktivismen utgörs av fyra grundantaganden: ett, objektiv kunskap om världen i sig är omöjlig. Vi förstår världen genom vår kunskap och vår kunskap utgör inte en objektiv spegling av verkligheten. Två, vår förståelse av världen är betingad av den kulturella och historiska kontext vi befinner oss i. Detta öppnar dels för att vår syn på världen hade kunnat vara annorlunda och dels för att vår syn på världen förändras. Antagandet har sin grund i tanken att vår världsbild konstrueras socialt genom språket vilket också innebär att världen inte är på förhand given, bestämd av yttre förhållanden. Tre, vår kunskap om världen upprätthålls socialt. Kunskap produceras socialt genom att gemensamma sanningar skapas och bestrids. Fyra, det finns ett samband mellan den kunskap och världsbild vi har och möjligheten att agera som vi vill (Jørgensen & Phillips, 2000: 11-12).

Med diskursanalysen följer även en speciell syn på språket, vilket ses som delaktigt i skapandet av verkligheten och som det enda medel genom vilket vi får tillgång till verkligheten. Det innebär att den sociala och språkliga verkligheten ses som minst lika verklig som den fysiska eftersom den får sin betydelse genom den diskurs den ingår i (Jørgensen & Phillips, 2000: 15-16). Förhållandet mellan språk och verklighet ses som godtyckligt, det vill säga det finns ingen objektiv relation mellan ett ord och den del av verkligheten som ordet betecknar. Vilka ord som ska beteckna vilka fenomen avgörs genom sociala överenskommelser. Tecken, alltså ord, får sin innebörd genom dess relation till andra tecken, genom att vara annorlunda i förhållande till omgivande tecken. Alla tecken kan ses som en del av ett stort nät, en struktur av betydelse, där varje knut är ett tecken som får sin innebörd av dess relation till de omgivande knutarna. Inom det diskursanalytiska fältet ser man inte språkstrukturen som fastlåst utan tecknets betydelse kan variera beroende på sammanhang och över tid. Det innebär inte att orden kan betyda vad som helst, bara att ordets innebörd aldrig är helt fastlagd. Inom diskursanalysen menar man att det är då språket används som varje tecken får sin betydelse. Det är då tecknen sätts i relation till varandra och får sin betydelse. Oftast bygger vi på denna struktur då vi använder språket. Utan strukturen hade språket varit meningslöst men strukturen förändras också genom att vi ibland inte är överens om hur strukturen ser ut (Jørgensen & Phillips, 2000: 16-18). Nu när diskursanalysens grundläggande antaganden presenterats är det dags att gå närmre in på vad en diskurs är och hur diskurs förhåller sig till uppsatsens problem.

3.2 EU:s syn på kultur som diskurs

Jørgensen och Phillips definierar diskurs som en tillfällig betydelsefixering inom ett speciellt område. Betydelsefixeringen sker då flera ord sätts i en bestämd relation till varandra och därigenom får en tydlig innebörd (Jørgensen & Phillips, 2000: 32–35). Torfing definierar diskurs på ett liknande sätt: en diskurs är enligt honom en totalitet av relationer mellan ord vilken avgör ett begränsat områdes generella innebörd (Torfing, 1999:87–89). Diskursen som kommer undersökas i denna uppsats är Europa som en enhet, vilken alltså förstås som en totalitet av relationer mellan ord. Diskursen etableras genom att utesluta alla de andra relationer som hade kunnat finnas mellan orden, och som hade kunnat ge dem och därmed diskursen en annan innebörd. På grund av de bestämda relationer som etableras mellan orden i diskursen sker en betydelsereducering. De möjligheter som utesluts kallas för det diskursiva fältet och utgör diskursens bakgrund, denna bakgrund kan utmana den rådande meningsstrukturen och förändra den genom sociala eller politiska konflikter. Det förs en kamp om vilken relation tecknen ska ha till varandra och därmed vilken innebörd som ges till sociala fenomen, detta gör diskurserna till instabila (Torfing, 1999:87–89; Jørgensen & Phillips, 2000: 32-35). Därmed är EU:s diskurs om Europa som enhet inte stabil, det finns flera andra sätt att förstå Europa som enhet vilka tävlar om att få hegemonisk ställning. Därmed kan det, precis som tidigare forskning beskriver, antas att EU aktivt försöker formulera och föra ut sin förståelse av Europa som enhet.

3.3 Begrepp och tillvägagångssätt

Nu när begreppet diskurs definierats och satts i relation till uppsatsens problem och fråga är det dags att gå in på den konkreta analysen av hur EU artikulerar diskursen om den europeiska kulturen. För att göra detta kommer några centrala begrepp i diskursteori att presenteras. Först ut är nodalpunkten, följt av artikulering och relationer av likhet och skillnader.

3.3.1 Nodalpunkter

En diskurs försöker dominera det diskursiva fältet genom att knyta kedjor av innebörd till några privilegierade tecken. Dessa kedjor av innebörd både ger mening till de privilegierade tecknen och de privilegierade tecknen ger kedjorna med innebörd en entydig relation. Dessa privilegierade diskursiva tecken som delvis får sin innebörd fixerad genom kedjor av innebörd kallas för nodalpunkter. Nodalpunkter skapar och upprätthåller en diskurs genom att utgöra knutpunkter för definitiv och entydig betydelse i diskursen. Självt är dock nodalpunkten relativt tom på innebörd vilket underlättar den strukturerande roll nodalpunkten har i diskursen (Torfing, 1999: 98–99). Nodalpunkten känns alltså igen genom att det är ett ord som kedjor av innebörd knyts till vilket ger dem en strukturerande roll i diskursen. I uppsatsen kommer begreppet kultur att förstås som en nodalpunkt, det vill säga ett begrepp vilket är relativt tomt på innebörd men som har en central roll i diskursens struktur. Eftersom uppsatsens frågeställning går ut på att besvara vilken innebörd EU ger kultur är det fördelaktigt att förstå kultur som nodalpunkt.

3.3.2 Artikulering

Artikulering är den praktik som etablerar diskursen genom att skapa en relation mellan olika ord och begrepp. Detta innebär att ord och begrepp i diskursen får en entydig relation till varandra och därmed en tydlig innebörd. Artikulering går med andra ord ut på att relatera ord och begrepp till varandra för att ge dem en bestämd mening (Jørgensen & Phillips, 2000: 35). I uppsatsen är det EU:s artikulering av nodalpunkten kultur som står i centrum. Genom att undersöka vilka ord, begrepp och tankar som sätts i relation till begreppet kultur kommer en förståelse för kulturs innebörd i just EU:s diskurs om kultur i Europa att framträda. För att hitta EU:s artikuleringar i det empiriska materialet kommer de sammanhang som kultur oftast förekommer i analyseras.

En diskurs skapas genom att entydiga relationer etableras mellan diskursens ord och begrepp. Dessa relationerna kan se ut på två sätt: relationer av skillnader och relationer av likvärdighet, ekvivalens. *Relationer av skillnader* bygger på hur tecken sätts i förbindelse med varandra för att skapa en struktur. Det är en relation av skillnader eftersom tecknet får sin innebörd genom att skilja sig från de andra tecknen. *Relationer av likvärdighet eller ekvivalens* kallas för ekvivalenskedjor och bygger till skillnad från relationer av skillnader på relationer av likvärdighet, det vill säga orden kan bytas ut mot varandra utan att egentligen påverka

strukturens innebörd. Den mening som ges åt sociala fenomen genom ekvivalenskedjor är svårfångad eftersom tecknen bara har samma innebörd ur ett perspektiv, ur andra perspektiv är det inte alls säkert att tecknen ekvivalerar. Om diskursen domineras av ekvivalenskedjor innebär detta generellt en förlust av mening eftersom flera tecken ges samma innebörd och ett konstituerande yttre skapas (Torfing, 1999: 96–97). Det är värdefullt att analysera huruvida ord och begrepps relationer i det empiriska materialet ekvivalerar eller består av skillnader, detta för att belysa en eventuell förlust av mening och skapande av en andre.

3.4 Dilemman

Två möjliga problem som diskursanalytikern måste ta hänsyn till rör dels forskarens relation till den diskurs som analyseras och dels de många steg som innefattar tolkningar av materialet. Det finns alltid en risk att en del av de analytiska stegen som tas inte redovisas. I den diskursanalytiska metoden finns en inbyggd utmaning i att koppla den mer teoretiska analysen till det faktiska empiriska materialet på ett sätt som är tydligt för läsaren. Det kan med andra ord finnas ett intersubjektivitets problem (Bergström & Boréus, 2012: 402–403). Den enda lösningen på de båda problemen är att vara medveten om dem och noggrant redovisa de metodologiska stegen samt tydligt redogöra för de kopplingar som görs mellan den teoretiska analysen och det empiriska materialet. På så sätt kan man upprätthålla en rimlig nivå av intersubjektivitet.

Förhoppningen är att genom denna analys kunna klarlägga hur EU förstår kultur i diskursen om Europa som en enhet. Genom att erbjuda en beskrivning av hur EU förstår kultur är förhoppningen att också kunna visa hur EU använder kultur för att skapa en europeisk gemenskap.

3.5 Empiriskt material

Uppsatsens empiriska material utgörs av tal av Tibor Navracsics, EU:s kommissionär för utbildning, kultur, ungdom och sport (2014–2019), där EU:s kulturpolitik och deras syn på kultur behandlas. Eftersom uppsatsens syfte är att beskriva hur EU artikulera kultur och hur dessa artikuleringar påverkar diskursen om europeisk enhet är det rimligt att utgå från ett material som behandlar kultur. Då Navracsics talar i sin position som EU-kommissionär kan han antas förmedla EU:s kulturpolitik och förståelse av kultur eftersom Europeiska kommissionens funktion är att representera och leda EU:s arbete i en specifik riktning (Bengtsson, 2013: 78–79). Navracsics kan därmed antas beskriva den riktning EU vill att den europeiska kulturen och därmed Europa som kulturell enhet ska ta. Att Navracsics tal kan representera mer än honom själv stöds av diskursanalysens subjektsyn, vilken innebär att då individen talar ger denne uttryck för de antaganden som finns i samhället (Jørgensen & Phillips, 2000: 21–22). Eftersom Navracsics befinner sig i EU:s centrum kan han därmed antas ge uttryck för EU:s förståelse för kultur.

Material som valts bort är dokument som exempelvis EU:s nya agenda för kultur, dokument som beskriver vilken makt EU har över kultur och tal med bredare fokus som exempelvis State of the union talen. Detta på grund av deras allt för breda fokus, de berör inte kultur i

tillräcklig utsträckning för att kunna användas för att analysera artikuleringar av kultur. Alternativt så berörde texterna nästan enbart juridik och byråkrati, och eftersom uppsatsen vill fånga kultur i en bredare mening än juridisk valdes även detta material bort.

Som konkret material har sex tal om EU:s kulturpolitik av Navracsics använts, alla sex tal hölls under 2018. Talen genomfördes i olika sammanhang och inför olika publik, generellt är dock talen riktade mot vad som kan kallas en europeisk elit bestående av europaparlamentariker, kulturarbetare, ministrar och ambassadörer. Utskrivna är talen mellan en och en halv sida till fyra sidor långa och berör allt från European creative hubs, ett nätverk av plattformar och arbetsplatser för allt bland annat musiker, filmskapare och app-utvecklare (European creative hubs network) till europeiska värderingar och europaåret för kulturarv. Talen har bland annat hållits på en OECD-konferens om kultur och lokal utveckling, under ett plenarmöte hos den europeiska regionkommittén under en debatt om stärkande av den europeiska identiteten genom kultur samt på en konferens om europeiska värderingar. I spridda men officiella sammanhang med andra ord.

4 Analys

Nu är det dags att börja besvara uppsatsens fråga: hur artikuleras EU-kommissionären för kultur, Navracsics, kultur? Kultur kommer som sagt ses som en nodalpunkt i diskursen om EU:s syn på kultur i Europa som fylls med olika betydelser beroende på vilken diskurs den placeras i. För att besvara frågan kommer olika artikuleringar av nodalpunkten kultur att analyseras. Genom att undersöka de olika artikuleringarna av kultur som förekommer i talen ges en inblick i vilken betydelse EU ger kultur i diskursen om EU:s syn på kultur i Europa.

4.1 Kultur artikerat som en förutsättning för det europeiska projektet

En av de vanligast förekommande artikuleringarna av kultur är kultur som en förutsättning för det europeiska projektet. Kultur artikerad som förutsättning för det europeiska projektet kan i sin tur delas in i två riktningar: en där kultur artikerar som den historiska förutsättningen för det europeiska projektet och en där kultur artikerar som en förutsättning för dess framtid.

Kultur artikerar som ett centralt och konstant närvarande fenomen i det europeiska projektet. Formuleringen ”The European project has *always* been about culture” (Navracsics, 2018-06-26; 2018-12-06), förekommer flera gånger och visar hur kultur artikerar som både historiskt närvarande och den mest grundläggande delen av det europeiska projektet. Att det europeiska projektet alltid handlat om kultur skapar en bild av kultur som den historiska och helt centrala grunden till projektet. Utan kultur hade det europeiska projektet aldrig kommit till eftersom det alltid handlat om kultur, vilket stöds av Navracsics formulering: ”Culture has *always* been at the *heart* of European project” (Navracsics, 2018-10-04). Kultur har alltså alltid stått i centrum för det europeiska projektet, kultur är vad det är uppbyggt kring; kultur artikerar som det pumpande hjärtat i den europeiska integrationen. Kultur utgör grunden för det europeiska projektet, det skapades kring en kultur som sedan dess varit projektets pumpande hjärta. Utan kultur hade det europeiska projektet aldrig tagit fart och aldrig utvecklats till vad det är idag.

Relationen mellan kultur och det europeiska projektet är komplex. Kultur placeras i en mycket nära relation med det europeiska projektet utan att de riktigt ekvivalerar med varandra, de har nästan en likvärdig betydelse, men inte riktigt. När kultur artikerar som grunden till och det mest centrala i det europeiska projektet framstår projektet nästan som ett helt och hållet kulturellt projekt. Men bara nästan: “The European project has always been about culture *more than anything else*” (Navracsics, 2018-12-06). Det europeiska projektet handlar mer än något annat om kultur vilket innebär att det inte enbart handlar om kultur. Trots detta är kopplingen mellan kultur och det europeiska projektet stark, det är mycket lite som skiljer dem åt.

Eftersom kultur är det mest centrala i det europeiska projektet artikuleras det också frekvent som en viktig fråga, högt upp på Europas agenda. "Culture is back where it belongs: *right at the centre of the European Union's priorities*" och "Fundamentally, we must use this Year as a catalyst to keep culture and cultural heritage *at the top of the European agenda*" (Navracsics, 2018-06-26). Detta tyder på att kultur inte bara är viktigt ur ett historiskt perspektiv som grund för det europeiska projektet utan att det också är viktigt ur ett framtidsperspektiv. Flera gånger talar Navracsics om kultur som helt centralt för Europas framtid:

"Culture and creativity *play a vital part in building* inclusive, fair and resilient societies – and a *better Europe for the future*. Never before has there been such a focus on these areas at the European level as there is now. Let us work together to ensure we make the most of this moment" (Navracsics, 2018-10-04),

Flera snarlika formuleringar förekommer flera gånger i två av de tal som analyseras i denna uppsats (Navracsics, 2018-01-24; 2018-10-04). Här blir det tydligt att kultur inte bara ses som den historiska grunden som det europeiska projektet vilar på, kultur ses även som avgörande idag och för ett bättre Europa i framtiden. Kultur bygger samhällen som är inkluderande, rättvisa och motståndskraftiga, vilka kan ligga till grund för det framtida Europa. Ytterligare en anledning till varför kultur är så centralt för Europas framtid artikuleras i citatet nedan:

"Our diverse culture and cultural heritage enable us to learn about and understand each other. They help us accept our differences – and appreciate what we have in common. That is why culture and cultural heritage *are so critical in building a better Europe for the future*, together. A Europe that is a resilient community of communities." (Navracsics, 2018-06-26).

Här artikuleras kultur som den faktor vilken skapar förståelse och acceptans för varandra, även som den faktor vilken hjälper européerna att uppskatta vad de har gemensamt; vilket här artikuleras som avgörande för Europas framtid. Kultur är centralt för att skapa ett bättre Europa för framtiden, ett Europa som arbetar tillsammans, ett Europa som är ett samhälle av samhällen och för att överhuvudtaget nå framtiden som ett Europa och inte som flera nationalstater. Det är dock intressant att notera att det är inkluderande, rättvisa och motståndskraftiga samhällen i plural som skapas av kultur, även i det senaste citatet är det tydligt att Europa består av flera samhällen. Mer inkluderande, rättvisa och motståndskraftiga samhällen på lokal och regional nivå skapar med andra ord ett bättre Europa som helhet.

Det faktum att kultur artikuleras som grunden för det europeiska projektet både historiskt och för framtiden tyder på tanken om en speciell europeisk kultur, en gemensam kultur som kan ligga till grund för det europeiska projektet. För att kultur skulle kunna ha legat till grund för det europeiska projektet krävs det att en specifikt europeisk kultur existerade redan innan det europeiska projektet. Tanken om en specifik europeisk kultur vilken utgör grunden för det europeiska projektet förstärks då Navracsics utvecklar varför kultur är så centralt för det europeiska projektet. Kultur artikuleras nämligen också som det som för européerna samman: "the European project has always been about culture. Because more than anything else, *culture is what brings us together*" (Navracsics, 2018-06-26). I ett annat av talen utvecklar Navracsics genom att säga att det europeiska projektet endast kommer vara framgångsrikt om: "people across our continent develop an *emotional connection* to it – and to each other. *Culture is the one factor that brings that connection to life.*" (Navracsics, 2018-10-04). Kultur artikuleras här som den enda faktorn som för européerna samman, den enda faktorn som kan föra liv i en känslomässig koppling mellan européer och den europeiska kontinenten samt

mellan varandra och som ses som helt avgörande för det europeiska projektets framgång. Den bild som målas upp är att utan kultur finns det ingen europeisk gemenskap som kan ligga till grund för ett europeiskt projekt. Relationen mellan kultur och det som för européerna samman är en ekvivalerande relation, kultur *är* det som för européerna samman. Att kultur artikuleras som grunden till det europeiska projektet och som det mest centrala för den europeiska integrationen förutsätter med andra ord att det finns en specifik europeisk kultur.

4.2 Kultur artikulerad som en drivkraft

Kultur artikuleras frekvent som en drivkraft vilket etablerar en relation mellan tecknen kultur och drivkraft. Navracsics använder inte genomgående ordet drivkraft i talen utan skiftar mellan flera olika ord: ”the *power of culture*”, ”culture can *strengthen*”, ”make the most of culture, creativity, and cultural heritage in *boosting*”, ”culture can *act as catalyst*” och slutligen ”culture as a *driver of*” (Navracsics, 2018-01-24; 2018-05-17; 2018-06-26; 2018-10-04; 2018-12-06. Min kursivering). Alla uttryck ovan förstås i analysen som drivkraft eftersom de ekvivalerar med varandra, deras innebörd är likvärdig. Utifrån dessa formuleringar blir det tydligt att kultur förstås som en form av drivkraft, deras betydelse är likvärdig precis som de andra ekvivalerande tecken som power of och boosting. Därmed kan slutsatsen dras att kultur ekvivalerar med drivkraft.

4.2.1 Kultur artikulerad som en drivkraft för gemenskap

En av de mest frekventa artikuleringarna av kultur är kultur som drivkraft för tillhörighet och sammanhållning i Europa. Först och främst artikuleras kultur som den faktor vilken för européerna samman:

Because more than anything *culture is what brings us together*. Our diverse culture and cultural heritage enable us to learn about and understand each other. They help us accept our differences – and appreciate what we have in common.” (Navracsics, 2018-06-26).

Kultur är en drivkraft som för européerna samman genom att de kulturella skillnaderna i Europa hjälper européerna att förstå och acceptera varandra, men de hjälper även européerna att uppskatta vad de har gemensamt. Det är med andra ord i lika hög grad de kulturella skillnaderna i Europa som för européerna samman som den gemensamma kulturen. I citatet ovan kan man se hur kultur sätts i relation med kulturell mångfald; de kulturella skillnaderna kan alltså sägas ekvivalera med den europeiska kulturen och det är denna mångfald av kulturer som för européerna samman. Kulturens drivkraft för gemenskap verkar alltså både ligga i hur den får människor att förstå och acceptera de skillnader som finns och i hur den får människor att uppskatta det som de har gemensamt. I Europa finns det därmed både kulturella likheter och skillnader vilka fungerar som drivkraft för sammanhållning.

Kultur artikuleras även som en drivkraft för en mer emotionell gemenskap och tillhörighet: ”This venture will only succeed if people across our continent develop *an emotional connection to it- and to each other*. Culture is the one factor that brings that connection to life.” (Navracsics, 2018-10-04). Kultur artikuleras som den enda faktorn som kan driva fram

denna emotionella koppling mellan européer samt mellan européer och kontinenten Europa. Denna känslomässiga koppling artikuleras också som avgörande för EU:s framgång och fortsatta existens. Den gemenskap i Europa som kultur är en drivkraft av är med andra ord baserad på en känslomässig koppling till: dels det geografiska området européerna lever i och dels till varandra. Den känslomässiga kopplingen ekvivalerar med den europeiska gemenskapen, det vill säga begreppen är likvärdiga medan kultur ekvivalerar med den drivkraft som skapar den europeiska gemenskapen. Detta stärks då Navracsics säger:

”Culture is not a niche area. [...] European Heads of State and Government agreed that education and *culture can strengthen people’s sense of belonging and being a part of a cultural community*. They agreed that we should choose *culture as a driver of our progress*.” (Navracsics, 2018-01-24).

Kultur artikuleras återigen som en drivkraft för en känsla av tillhörighet, denna gången till en kulturell gemenskap. Tidigare visades att det europeiska projektet på många sätt artikuleras som ett kulturellt projekt och att kultur därför nästan, men inte riktigt, ekvivalerar med det europeiska projektet. Här kan kultur, förstådd som en kultur av skillnader, sägas ekvivalera med det som för européerna samman.

En annan intressant artikulering är den mellan kultur och kreativa och kulturella industrier, i två olika tal förekommer en tydlig uppdelning mellan kultur och kulturindustrier: ”The cultural and creative industries are crucial [...] in shape[ing] European identity culture and values.” (Navracsics, 2018-01-24). Uppdelningen mellan kultur och kulturindustri innebär att relationen mellan de två orden består av skillnader, det är något som skiljer dem åt som ger orden dess mening. Skillnaden mellan kultur och kulturindustri verkar bestå i kulturindustrins formativa drivkraft av vad europeisk kultur är för något, vilket framgår av citatet ovan. Kulturindustrin formar den europeiska identiteten, kulturen och värderingarna och det är där skillnaden mellan kultur och kulturindustrin ligger. Det förekommer dock ingen närmre beskrivning av vad kulturindustrin ger för mening åt kultur. Hur dessa industrier formar de europeiska värderingarna utvecklas inte vidare, hur de formar den europeiska identiteten återkommer jag till längre fram. Det kan alltså konstateras att den kreativa industrin och kulturindustrin formar den europeiska kulturen och att denna relation därmed måste vara en relation av skillnader. Men kultur ses sedan i sig som en drivkraft av olika saker, bland annat ses kultur som den drivkraft som för européerna samman.

4.2.2 Kultur artikulerad som en drivkraft för den europeiska identiteten

Kultur artikuleras också ofta som en drivkraft för en starkare europeisk identitet. Framför allt ses både kulturindustrierna och kultur själv som avgörande för den europeiska identitetens form:

” *The cultural and creative industries* are crucial in driving [...] social development: knowledge-intensive and based in individual creativity and talent, they [...] *shape European identity, culture and values*.” (Navracsics, 2018-01-24).

Då kulturindustrierna artikuleras som avgörande för den europeiska identiteten etableras en nära relation mellan dem. De ekvivalerar dock inte eftersom kulturindustrierna artikuleras som formativa för den europeiska identiteten, värdena och kulturen. I ett annat tal är det

istället kultur vilket artikuleras som formativ för den europeiska identiteten: And, most importantly, it [culture] is once again seen as *the force that defines who we are – and the future we are building.*” (Navracsics, 2018-06-26). Här artikuleras kultur tydligare som en drivkraft för Europas identitet än innan; kultur ses som en kraft vilket definierar vilka européerna är. Det är intressant att både kulturindustrierna och kultur artikuleras som en drivkraft för europeisk identitet eftersom kulturindustrierna anses forma kulturen, vilket konstaterades tidigare och syns i citatet ovan där Navracsics talar om hur kulturindustrierna formar både den europeiska identiteten, kulturen och värderingarna.

Kultur förstås som det som definierar européerna, det vill säga, kultur artikuleras som den faktor som definierar den europeiska identiteten. Utifrån citatet ovan kan vi därför konstatera att även relationen mellan kultur och identitet består av skillnader. Om de två tecknen hade ekvivalerat hade kultur inte kunnat definiera den europeiska identiteten på ett effektivt sätt. Men den europeiska identitet som drivs fram, formas och förstärks av kultur ges faktiskt en mer utvecklad innebörd:

” This is key if we are to harness their [culture and cultural heritage] potential to drive development and, perhaps most importantly, to strengthen our European identity. *An identity that does not threaten, but that complements and enriches our national, regional and local identities.*” Navracsics, 2018-06-26).

Den europeiska identiteten artikuleras i citatet ovan som, åtminstone delvis, skild från nationella, regionala och lokala identiteter. Den europeiska identiteten hotar och konkurrerar inte med de andra identiteterna, den europeiska identiteten kompletterar och berikar de underliggande identiteterna. Vid en första anblick framstår den europeiska identiteten som tydligt separerad från nationella, regionala och lokala identiteter i Europa men för att den europeiska identiteten ska kunna komplettera och berika alla Europas nationella, regionala och lokala identiteter bör det krävas att den europeiska identiteten har något gemensamt med de andra identiteterna i Europa. Den europeiska identiteten har alltså någon form av gemensam nämnare med alla de andra identiteterna eftersom den får en övergripande roll, ett tema som utvecklas mer då förhållandet mellan enhet och mångfald analyseras.

4.3 Förhållandet mellan mångfald och enhet

Den europeiska kulturen artikuleras som både enhetlig och mångfaldig vilket framkommer i flera olika tal, exempelvis här:

”*Our diverse culture and cultural heritage enable us to learn about and understand each other. They help us accept our differences - and appreciate what we have in common.*” (Navracsics, 2018-06-26).

Utifrån citatet förstår vi att kulturen och kulturarvet i Europa är mångfaldigt och att det finns flera skillnader mellan européerna, men vi får också veta att européerna har något gemensamt. Samtidigt artikuleras den mångfaldiga kulturen och kulturarvet som *vår* kulturella mångfald och *vårt* mångfaldiga kulturarv, vilket förmedlar en bild av en enhetlig europeisk kultur bestående av mångfald. Europas kulturella mångfald artikuleras också som det vilket gör att européerna förstår och lär sig om varandra, vilket gör att de accepterar skillnaderna och uppskattar vad de har gemensamt. Kulturen utgör grunden för hur Europas kulturella

mångfald kan kombineras med Europa som kulturell enhet genom att den artikuleras som ett redskap för både acceptans av olikheter och uppskattning av det gemensamma.

Hur den europeiska enheten och mångfalden förhåller sig till varandra utvecklar Navracsics då han artikulerar Europa som ett av flera lager på den europeiska kontinenten och som ett samhälle av samhällen:

“First, to me, Europe is above all a *community of communities, the European layer being one among other, not on instead of another*; one that *enriches our cultural diversity*, rather than impoverishes it. I believe the nation state is still the one citizens feel closest to and therefore remains the main foundation upon which the European Union lays.” (Navracsics, 2018-05-28)

Europa förstås både som ett samhälle av samhällen och som ett lager av gemenskap bland flera. Vilket innebär att Europa artikuleras som det övergripande lagret bland flera underliggande lager, ett lager som enar de underliggande lagren och där man hittar vi:et i Europa. Det övergripande europeiska lagret av samhället konkurrerar inte med de underliggande lagren av samhället. Nej, det övergripande och enande europeiska lagret av samhället ska berika den mångfald av underliggande kulturella lager vilka finns i Europa. Den kulturella mångfalden är något européerna delar. Eftersom det europeiska lagret artikuleras som det övergripande, enande lagret i Europa bör det ha något gemensamt med resterande lager. Hur kan det europeiska lagret ena flera underliggande lager om de underliggande lagren inte har något med varandra att göra? Det europeiska lagret bör förstås som det gemensamma bland Europas underliggande lager, som den enande ryggraden vilken skapar harmoni i det mångfaldiga Europa.

För att sammanfatta relationen mellan enhet och mångfald i Europa så artikuleras den europeiska kulturen som både enhetlig och mångfaldig, men även mångfalden artikuleras som *vår* mångfald, det vill säga europeisk mångfald. Kulturen utgör grunden för att Europas mångfald kan fungera som en enhet eftersom kulturen hjälper människor att förstå och acceptera skillnader och samtidigt uppskatta vad de har gemensamt. Det européerna har gemensamt utgör det övergripande och enande lagret i Europa medan skillnaderna utgör de nationella, regionala och lokala lagren i Europa. I nästa del av analysen undersöks hur de artikuleringar som hittills presenterats påverkar diskursen om Europa som en enhet.

4.4 Från artikulering till diskursen om europeisk enhet

Nu när olika artikuleringar av kultur analyserats är det slutligen dags att undersöka hur dessa artikuleringar av kultur påverkar diskursen om europeisk enhet. Kultur ses som en flytande signifikant vilket innebär att det är ett begrepp tomt på innehåll innan det placeras in i en diskurs, kultur ses också som en nodalpunkt, det vill säga ett centralt begrepp vilket strukturerar resten av diskursen. Därför är det intressant att analysera hur den betydelse som getts kultur genom artikuleringarna formar diskursen om europeisk enhet. Utifrån artikuleringarna vilka analyserats ovan kan en första uppdelning göras mellan kultur som en redan existerande europeisk kultur och kultur som ett redskap för att skapa europeisk enhet.

4.4.1 Kultur som grunden till europeisk enhet

Navracsics artikulerar ofta kultur på ett sätt som gör det uppenbart att EU anser att det finns en gemensam europeisk kultur. Det första tecknet på detta är hur kultur artikuleras som grunden till och det mest centrala i det europeiska projektet och som en drivkraft för sammanhållning: “Of course, the European project has *always been about culture*. Because more than anything else, *culture is what brings us together*” (Navracsics, 2018-06-26),

“*Culture has always been at the heart of the European project. This venture will only succeed if people across our continent develop an emotional connection to it – and to each other.*” (Navracsics, 2018-10-04).

Om kultur utgör grunden till det europeiska projektet förutsätter det, som sagt att det finns en gemensam europeisk kultur som kan utgöra denna grund. I diskursen om europeisk enhet fylls därmed det centrala tecknet kultur genom att artikuleras som den nutida och historiska grunden för projektet. Detta innebär att kultur förstådd som en gemensam europeisk kultur ses som helt centralt för den europeiska enheten eftersom den gemensamma kulturen ses som det som för européerna samman till en enhet.

Dessutom verkar det europeiska projektet ekvivalera med både EU och Europa vilket innebär att den kultur som utgör grunden för det europeiska projektet ligger till grund för både EU:s medlemsstater och de andra europeiska staterna. Här blir det tydligt att enheten i Europa inte bara är en enhet mellan EU:s medlemsstater, den kulturella enhet som ligger till grund för EU delas av hela den europeiska kontinenten. Europa delar kulturell grund vilket gör att de alla är en del av det europeiska projektet EU, även om de inte är medlemmar än. Detta synliggörs bland annat i det tidigare citatet då Navracsics talar om ”people across our continent” (2018-10-04), alltså inte bara EU-medborgare. Men det syns också i hur Navracsics använder Europa istället för EU när han inte talar om specifika projekt, exempelvis här:

” This is the moment for all of us to work together to lay the foundations *of a Europe* in which we give people the means to stand on their own feet, the empathy and creativity to engage with others and the sense of *belonging to a community*.” (Navracsics, 2018-05-17).

Ett annat tecken är att Navracsics inte talar om EU:s projekt utan om det europeiska projektet, vilket gör att EU artikuleras som ett projekt som omsluter hela kontinenten. Den europeiska enheten gäller alltså hela den europeiska kontinenten, inte bara EU:s medlemsstater. De stater i Europa som ännu inte är en del av EU, räknas ändå in i den europeiska gemenskapen och enheten eftersom den gemensamma kulturen och därigenom enheten, är gemensam för hela Europa, inte bara för EU:s medlemsstater.

Men kultur som europeisk kultur artikuleras på ett mer komplext sätt än enbart som en gemensam europeisk kultur. Den europeiska kulturen artikuleras som både mångfaldig och enhetlig:

”Our diverse culture and cultural heritage enable us to learn about and understand each other. They help us accept our differences - and appreciate what we have in common.” (Navracsics, 2018-06-26).

Europa förstås som ett samhälle av samhällen. Det finns alltså en mångfald av kulturer i Europa, men det finns också något övergripande gemensamt. Och även skillnaderna artikuleras som en del av den europeiska kulturen. Den europeiska kulturen artikuleras som ett övergripande lager bland flera underliggande lager. Det europeiska lagret ska inte konkurrera med de underliggande utan komplettera och berika dem. Europa som enhet är med andra ord komplex, den består av både enhet och mångfald där även mångfalden ses som inkluderad i den europeiska enheten.

Kultur artikuleras också som formativ för den europeiska identiteten:” And, most importantly, it [culture] is once again seen as the *force that defines who we are – and the future we are building.*” (Navracsics, 2018-06-26). Att Navracsics artikulerar kultur som formativ för en europeisk identitet innebär att han och därmed EU anser att det finns något som kan kallas en europeisk identitet. Om en europeisk identitet existerar, förutsätter det att människor i Europa identifierar sig som européer och om människor börjar identifiera sig som européer kan man eventuellt börja tala om ett europeiskt folk. Oavsett om man kan tala om ett europeiskt folk eller inte så innebär artikuleringen av kultur som definierande för den europeiska identiteten ytterligare en dimension till diskursen om europeisk enhet. Den europeiska enheten är inte bara grundad på en gemensam europeisk kultur, kultur definierar dessutom den europeiska identiteten.

4.4.2 Kultur som verktyg för europeisk enhet

Kultur artikuleras på liknande sätt som avgörande för Europas framtid, främst på grund av kulturens förmåga att hjälpa européerna att förstå och acceptera varandras skillnader samt uppskatta vad de har gemensamt:

” Our diverse culture and cultural heritage enable us to learn about and understand each other. They help us accept our differences – and appreciate what we have in common. That is why culture and cultural heritage are so critical in building a better Europe for the future, together. A Europe that is a resilient community of communities.” (Navracsics, 2018-06-26).

Detta sker också på grund av kulturens förmåga att skapa inkluderande, rättvisa och motståndskraftiga samhällen som kan ligga till grund för det framtida Europa (Navracsics, 2018-10-04). Då kultur artikuleras som avgörande för Europas framtid rör sig förståelsen av kultur från en existerande gemensam europeisk kultur vilken utgör en form av sammanhållande kraft, mot en mer instrumentell förståelse där kultur och kulturens egenskaper framstår mer som verktyg. Här är det kulturens generella egenskaper som artikuleras snarare än den specifikt europeiska kulturen. För diskursen om europeisk enhet innebär detta att kultur får en annan funktion, istället för att utgöra grunden för den europeiska enheten, det som Europas folk samlas kring, får kultur en mer instrumentell funktion. Kulturens egenskaper anses skapa vissa förutsättningar som kan användas i syfte att skapa enhet i Europa.

Även då kultur artikuleras som en drivkraft för social sammanhållning artikuleras kultur ofta på ett liknande sätt, det vill säga i mer generella termer och som ett redskap för att skapa sammanhållning snarare än den redan existerande grunden till sammanhållningen:

” This venture will only succeed if people across our continent developed an emotional connection to it- and to each other. Culture is the one factor that brings that connection to life.”
(Navracsics, 2018-10-04).

Kultur förstås som en drivkraft med egenskaper vilka väcker en känslomässig koppling, denna känslomässiga koppling artikuleras som sagt som avgörande för Europas enhet. Därmed kan kultur användas som ett verktyg för att skapa den känslomässiga kopplingen vilken anses vara avgörande för Europas enhet och för Europas framtid. Tidigare påstods att kultur ekvivalerar både med det som för européerna samman och med den känslomässiga koppling européerna måste känna om det europeiska projektet ska vara framgångsrikt. Nu när vi konstaterat att kultur artikulerat som en drivkraft innebär att kultur förstås som ett verktyg vars egenskaper kan användas för att skapa europeisk enhet är det mer riktigt att säga att kultur ekvivalerar med de egenskaper som kan användas för att föra européerna samman och för att väcka den nödvändiga känslomässiga kopplingen.

Att se på kulturen som ett verktyg förminskar kulturens roll något. När kulturen artikuleras som en europeisk kultur får kultur en grundläggande roll för diskursen om europeisk enhet, den gemensamma europeiska kulturen blir en grund som bär upp hela diskursen om europeisk enhet. Utan den europeiska kulturen hade diskursen inte funnits. Då kultur artikuleras som ett verktyg för att skapa europeisk enhet är det en mer generell syn på kultur som dominerar, då är det kulturens generella egenskaper, den skapar förståelse, acceptans för skillnader och skapar uppskattning för det gemensamma, den bygger rättvisa, inkluderande och motståndskraftiga samhällen vilket kan användas för att skapa en europeisk enhet. Kulturens roll bli mer skapande och instrumentell än uppbärande.

5 Resultat och diskussion

I denna avslutande del av uppsatsen är det dags att sammanfatta de resultat som framkommit genom analysen och svara på de frågeställningarna som uppsatsen inleddes med. Hur artikulerar EU:s kommissionär för utbildning, kultur, ungdom och sport, Tibor Navracsics kultur och hur påverkar artikuleringarna diskursen om europeisk enhet? Först kommer frågan om hur Navracsics, och därigenom EU, artikulerar kultur att besvaras, sedan kommer frågan om hur artikuleringarna påverkar diskursen om Europa som en enhet besvaras.

5.1 EU:s artikulering av kultur

Navracsics artikuleringar av kultur kan kategoriseras på tre sätt: kultur artikuleras som en förutsättning för det europeiska projektet, som en drivkraft för sammanhållning och europeisk identitet samt som både enhet och mångfald.

Kultur artikulerad som en förutsättning för det europeiska projektet innebär att kultur förstås som den historiska och framtida grunden till det europeiska projektet. Detta förutsätter en förståelse av kultur som europeisk kultur. Utan en gemensam kultur hade det europeiska projektet aldrig uppstått och aldrig utvecklats till vad det är idag. Ur ett framtidsperspektiv artikuleras kultur oftast som en avgörande faktor för att skapa en bättre framtid för Europa. Två anledningar presenteras av Navracsics som anledning till varför kultur är avgörande för framtiden. Dels artikuleras kultur som en viktig faktor för att bygga inkluderande, rättvisa och motståndskraftiga samhällen och dels artikuleras kultur som något som hjälper européerna att förstå och acceptera sina inbördes skillnader, men också som det som får européerna att uppskatta vad de har gemensamt. Detta gör att Europa kan bli ett starkt samhälle av samhällen.

Kultur är helt centralt ur ett historiskt perspektiv och för att bygga ett bättre Europa för framtiden. På sätt och vis artikuleras kultur redan då som en drivkraft för europeiskt enande och kultur fortsätter att artikuleras som en drivkraft, denna gången för sammanhållning och europeisk identitet. Kultur artikuleras som en drivkraft för gemenskap, som det vilket för européerna samman genom att driva fram en känslomässig koppling mellan européerna och kontinenten Europa, samt mellan de europeiska folken. Denna känslomässiga koppling är nödvändigt för det europeiska projektet, och kultur artikuleras som det enda vilket kan driva fram den. Kultur blir i detta sammanhang likställt med det som för européerna samma, de står i en ekvivalerande relation till varandra. Kulturindustrierna och kultur artikuleras som en formativ drivkraft för den europeiska identiteten. Kultur förstås som en kraft vilken definierar den europeiska identiteten. Den europeiska identiteten får sin betydelse från en relation av skillnader, den artikuleras som en övergripande komplementär identitet vilken berikar och förstärker de lokala identiteterna. Den europeiska identiteten artikuleras som en identitet vilken absolut inte konkurrerar med de lokala, samtidigt som den samlar de lokala

identiteterna och fungerar som en övergripande identitet. Den måste alltså ha något gemensamt med de lokala identiteterna.

Den sista artikuleringen av kultur som framkommit i analysen av talen är hur kultur artikuleras i förhållande till europeisk enhet och mångfald. Den europeiska kulturen artikuleras som både mångfaldig och enhetlig. Det finns flera skillnader, men också många likheter, mellan européerna. Även skillnaderna mellan européerna artikuleras som vår mångfald, vilket tyder på en förståelse av den europeiska kulturen som en enhet bestående av en mångfald av europeiska kulturer. Mångfalden av europeiska kulturer är det som skapar förståelse och acceptans, men också det vilket skapar uppskattning av det gemensamma. Kulturen utgör grunden för hur Europas kulturella mångfald kan kombineras med Europa som en kulturell enhet genom att den artikuleras som ett redskap för acceptans av skillnader och uppskattning av likheter. Europa artikuleras som ett samhälle av samhällen där Europa förstås som det övergripande och enande lagret, under vilket det finns flera olika samhällslager som i olika grad skiljer sig från varandra samtidigt som de har så pass mycket gemensamt att de kan enas under det gemensamma lagret. Men Navracsics är nog med att poängtera det europeiska lagret inte på något sätt konkurrerar med de underliggande lagren, det europeiska lagret kompletterar bara de underliggande lagren. Trots detta artikuleras mångfalden i Europa som ”vår” europeiska mångfald.

5.2 Artikuleringarnas betydelse för diskursen om europeisk enhet

Vad har då de olika artikuleringarna av kultur för betydelse för diskursen om Europa som en enhet? Artikuleringarna av kultur skapar två olika förhållanden mellan kultur och europeisk enhet. Det första förhållandet innebär att kultur artikuleras som europeisk kultur, vilken ligger till grund för den europeiska enheten och därigenom även europeisk sammanhållning. En gemensam europeisk kultur artikuleras som helt central för Europa som enhet eftersom det är den gemensamma kulturen som för européerna samman i en enhet. Att kultur artikuleras som en förutsättning för det europeiska projektet leder till ytterligare en konsekvens för diskursen om Europa som enhet. Det blir nämligen tydligt att den europeiska kulturen delas av hela den europeiska kontinenten, inte enbart EU:s medlemsstater. Därmed förstås även hela Europa som en enhet, inte bara EU:s medlemsstater.

Den gemensamma europeiska kulturen artikuleras som både mångfaldig och enhetlig, men även Europas mångfald artikuleras som europeisk mångfald och därmed som en del av den europeiska enheten. Detta förklaras genom att Europa ses som ett samhälle av samhällen, ett övergripande och enande lager bland flera. Där det gemensamt europeiska ingår i det övergripande europeiska samhället och mångfalden tillhör de underliggande europeiska lagren. I EU:s diskurs om europeisk enhet ses därmed den europeiska enheten som flera lager, där det övergripande europeiska lagret består av enhet och de underliggande av en mångfald förstådd som vår europeiska mångfald.

Det andra förhållandet innebär en mer generell syn på kultur där kultur förstås som ett redskap vilket kan användas för att skapa gemenskap och enhet i Europa. Det är kulturens generella egenskaper som hjälper människor att acceptera och förstå varandras olikheter, men också att uppskatta vad de har gemensamt vilket gör att kultur kan användas som ett redskap för europeisk enhet. Kultur har också en förmåga att skapa samhällen vilka är inkluderande, rättvisa och motståndskraftiga och som kan ligga till grund för europeisk enhet. Kultur artikuleras med andra ord mer som kulturens egenskaper vilka får ett mer instrumentellt värde.

5.3 Slutsats

Precis som tidigare forskning visar denna uppsats att EU aktivt använder kultur för att skapa enhet och gemenskap i Europa, men uppsatsens sanna bidrag är förståelse för *vilken* kultur EU använder för att skapa enhet och gemenskap. Det visar sig att kultur artikuleras som en förutsättning för det europeiska projektet, som en drivkraft för gemenskap samt som enhet och mångfald. Dessa artikuleringar leder till att Europa som enhet dels förstås som baserad på en gemensam kultur vilken omfattar hela den europeiska kontinenten. Den europeiska kulturen och därmed den gemenskap EU förmedlar är baserad på både enhet och mångfald i olika lager, där det övergripande europeiska lagret representerar det gemensamt europeiska, men där även mångfalden som en del av enheten. Dels förstås Europa som enhet som något som måste skapas och förstärkas med hjälp av kultur; vilken används som verktyg för att skapa enhet. EU försöker alltså skapa enhet och gemenskap i Europa med hjälp av två sätt att se på kultur. Dels som generellt fenomen med användbara egenskaper vilka kan användas för att skapa enhet och gemenskap och dels som en europeisk kultur vilken utgör både en historisk och framtida grund för ett projekt som omfattar hela kontinenten och som presenteras som en naturlig följd av en enande, gemensam kultur.

6 Referenser

Andersen, Niels Åkerström (2003) *Discursive analytical strategies*. (Bristol: The policy press).

Balibar, Étienne (2001) *Vi, det europeiska folket? Reflektioner kring ett transnationellt medborgarskap* (Hägersten: Tankekraft förlag).

Bengtsson, Rikard (2013) ”Del II: EU som politiskt system” i Wigelius, Emelies (red.) *Det europeiska projektet: politik och juridik – historia och framtid*. (Malmö: Lieber) s. 71-138.

Bergström, Göran och Boréus, Kristina (2012) ”Diskursanalys” i Bergström, Görans och Boréus, Kristinas (red.) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*. (Lund: Studentlitteratur) s. 353-416.

Calligaro, Oriane (2013) *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s* (New York: Palgrave Macmillan).

Europaåret för kulturarv (2018) *Europaåret för kulturarv 2018*. Online: https://europa.eu/cultural-heritage/about_sv (Hämtad: 2018-11-24).

European commission, a (2018) *Creative Europe*. https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/node_en (Hämtad: 2018-11-24).

European commission, b (2018) *European capitals of culture*. Online: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en (Hämtad: 2018-11-24).

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, europeiska och sociala kommittén samt regionkommittén, COM (2018) 267 (2018-05-22) A new european agenda for culture.

Europeiska kommissionen, *Generaldirektorat: Utbildning, ungdom, idrott och kultur*. Online: https://ec.europa.eu/info/departments/education-youth-sport-and-culture_sv (Hämtad: 2018-11-24).

Jørgensen, Marianne Winther och Phillips Louise (2000) *Diskursanalys om teori och metod*. (Lund: Studentlitteratur).

Navracsics, Tibor (2018-01-24) Shaping Europe’s future through culture and creativity – European creative hubs forum, closing conference (Tal) Online:

https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/navracsics/announcements/shaping-europes-future-through-culture-and-creativity-european-creative-hubs-forum-closing_en (Hämtad: 2018-12-07).

Navracsics, Tibor (2018-05-17) Building the Europe of tomorrow – the role of education, youth and cultural policies (Tal) Online:

https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/navracsics/announcements/building-europe-tomorrow-role-education-youth-and-culture-policies_en (Hämtad: 2018-12-07).

Navracsics, Tibor (2018-05-28) Opening speech – High-level conference on European values “constantly referred to, rarely discussed” (Tal) Online:

https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/navracsics/announcements/opening-speech-high-level-conference-european-values-constantly-referred-rarely-discussed_en (Hämtad: 2018-12-07).

Navracsics, Tibor (2018-06-26) Building the future of Europe: the role of culture and cultural heritage (Tal) Online: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/navracsics/announcements/building-future-europe-role-culture-and-cultural-heritage_en (Hämtad: 2018-11-26).

Navracsics, Tibor (2018-10-04) Building blocks for Europe's future: why we need to step up support to the cultural industries (Tal) Online: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/navracsics/announcements/building-blocks-europes-future-why-we-need-step-support-cultural-industries_en (Hämtad: 2018-12-05).

Navracsics, Tibor (2018-12-06) OECD conference on culture and local development – building the future in our cities and villages: the role of culture (Tal) Online: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/navracsics/announcements/oecd-conference-culture-and-local-development-building-future-our-cities-and-villages-role-culture_en (Hämtad: 2018-12-07).

Shore, Cris (2000) *Building Europe*. (London: Routledge).

Torring, Jacob (1999) *New theories of discourse: Laclau, Mouffe and Zizek*. (Oxford: Blackwell publishers)

Wintle, Michael (1996) "Cultural identity in Europe: Shared experience" i Wintle, Michaels (red.) *Culture and identity in Europe*. (Aldershot: Avebury) s. 9-32.